1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

ОПИТУВАННЯ ДИТИНИ ДИТЯЧИМ ПСИХОЛОГОМ ЦЕ РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ДИТИНИ БУТИ ВИСЛУХАНОЮ, ЯКЕ БАЗУЄТЬСЯ НА ТРЬОХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТАНДАРТАХ: БЕЗПЕЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ВІДСУТНІСТЬ ПРИМУСУ, ЗАЛУЧЕННЯ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ[1]

Анотація. Право дитини бути вислуханою в спорах щодо її виховання та місця проживання закріплене ст. 171 Сімейного кодексу України та ст. 12 Конвенції ООН про права дитини, проте його реалізація в судовій практиці потребує участі фахівця, здатного врахувати вікові особливості дитини. Редакція журналу обґрунтовує, що опитування дитини дитячим психологом є одним зі способів реалізації цього права, і спирається на Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей (2010), які допускають залучення спеціально навченого дитячого психолога. Сформульовано три міждисциплінарні стандарти. Перший стосується компетентності: опитування або вислуховування дитини має проводити навчений фахівець, тобто дитячий психолог, а за умови спеціальної підготовки також соціальний працівник, слідчий, суддя чи адвокат, який розуміє вікові особливості дитини. Другий вимагає безпечного середовища: участь саме дитячого психолога є обов'язковою або вкрай рекомендованою, коли йдеться про дітей-жертв чи свідків насильства, щоб запобігти повторній травматизації, зокрема за моделлю «Барнахус». Третій стандарт виходить з того, що висловлення думки є правом, а не обов'язком: дитину вислуховують у спосіб, що відповідає її зрілості, і не примушують говорити проти її волі. З цих стандартів виведено ключові вимоги до процедури: адаптивність форми, місця й мови спілкування до віку дитини, добровільність та проведення опитування в спеціально обладнаних, дружніх до дітей приміщеннях. Додано посилання на рекомендації ЮНІСЕФ ECARO щодо правової допомоги, орієнтованої на дітей (жовтень 2018 р.). Як практичне втілення цих вимог описано Київський кабінет психологічної діагностики та допомоги, створений на базі робочого місця атестованого судового експерта-психолога (керівник канд. психол. наук, доцент О. А. Назаров). Кабінет обладнано манежами, дитячим ліжечком, пеленальним столиком, столиком-пісочницею, відеоспостереженням із можливістю дистанційно стежити за поведінкою дитини із сусідньої кімнати та психодіагностичними методиками для дітей різного віку. Матеріал корисний суддям, адвокатам і психологам, які організовують заслуховування дитини.

Ключові слова: право дитини бути вислуханою, опитування дитини, дитячий психолог, ст. 171 Сімейного кодексу України, Конвенція ООН про права дитини, правосуддя, дружнє до дітей, повторна травматизація, модель «Барнахус», безпечне середовище, добровільність.

Interviewing a Child by a Child Psychologist as the Realisation of the Child's Right to Be Heard, Based on Three Interdisciplinary Standards: A Safe Environment, Absence of Coercion and Involvement of a Competent Professional

Abstract. Children capable of expressing their views must be heard in disputes over their upbringing and place of residence, as required by Article 171 of the Family Code of Ukraine and Article

12 of the UN Convention on the Rights of the Child, but courts need practical mechanisms that respect a child's age and vulnerability. This editorial paper argues that an interview conducted by a child psychologist is one way of giving effect to the right to be heard, drawing on the 2010 Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, which allow a specially trained child psychologist to be involved. Three interdisciplinary standards are set out. First, the child should be heard by a trained professional: a child psychologist or, after special training, a social worker, investigator, judge or lawyer who understands age-specific development. Second, a safe environment is required, and the involvement of a child psychologist is mandatory or strongly recommended for child victims and witnesses of violence in order to prevent re-traumatisation, for example under the Barnahus model. Third, expressing a view is a right rather than an obligation, so a child must be heard in a manner suited to his or her maturity and must never be compelled to speak. These standards translate into requirements of adaptability of form, place and language, voluntariness and child-friendly premises. The paper refers readers to UNICEF ECARO recommendations on child-centred legal aid (2018) and describes a Kyiv office for psychological diagnostics and assistance equipped for work with young children, including video monitoring that allows remote observation from an adjacent room. The paper is addressed to judges, lawyers and psychologists who organise child hearings.

Keywords: child's right to be heard, child interview, child psychologist, Family Code of Ukraine, UN Convention on the Rights of the Child, child-friendly justice, re-traumatisation, Barnahus model, safe environment, voluntariness.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 01.07.2026.*

Повний текст

Реалізація права дитини бути вислуханою базується на трьох міждисциплінарних стандартах:

1. Спеціально навчаний дитячий психолог: Згідно з принципами, опитування або вислуховування дитини має проводитися навченим фахівцем (це може бути дитячий психолог, а також у разі проходження спеціальної підготовки соціальний працівник, слідчий, суддя або адвокат, який має відповідну кваліфікацію та розуміє вікові особливості дитини.

2. Безпечне середовище: Залучення саме дитячого психолога психолога є обов'язковим або вкрай рекомендованим тоді, коли йдеться про дітей-жертв або свідків насильства. Це робиться для запобігання повторній травматизації (наприклад, за моделлю «Барнахус»/Дім для дітей).

3. Право, а не примус: Принципи підкреслюють, що думку дитини має бути вислухано у спосіб, який відповідає її рівню зрілості, і дитину не можна примушувати висловлюватися, якщо вона цього не бажає.

Ключові вимоги до процесу заслуховування:

1) Адаптивність: Форма, місце та мова спілкування мають відповідати віку та зрілості дитини.

2) Добровільність: Дитину не можна примушувати висловлювати думку проти її волі.

3) Умови: Рекомендовано проводити опитування у спеціально обладнаних, дружніх до дітей приміщеннях.

Ознайомитися з **РЕКОМЕНДАЦІЯМИ ЩОДО ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ, ОРІЄНТОВАНОЇ НА ДІТЕЙ**, які складені ЮНІСЕФ ECARO, жовтень 2018 р. можна за посиланням - https://drive.google.com/file/d/1HlmvZeyJZsxw0_UbyavxrxTFcLQAusoY/view

На базі робочого місця атестованого Міністерством юстиції України судового експерта психолога, **створено Київський кабінет психологічної діагностики та допомоги, в тому числі проведення професійної психологічної роботи з дітьми (малолітніми та неповнолітніми)** з необхідним обладнанням: манежами, дитячою кроваткою, пеленальним столиком, столиком - пісочницею, відеоспостереженням, можливістю дистанційно online спостерігати за поведінкою дитини в сусідній кімнаті для уникнення психотравмуючих ситуацій, психодіагностичними методиками для відповідної діагностичної роботи з дітьми різного віку. Керівником Київського кабінету психологічної діагностики та допомоги є кандидат психологічних наук, доцент, дитячий психолог, судовий експерт Назаров Олег Анатолійович.

Адреса місцезнаходження кабінету: вул. Якова Гніздовського, 1, офіс 310, м. Київ, 02094 (біля метро Чернігівська). Телефони: +38 (093) 476 72 60, +38 (098) 011 85 63.

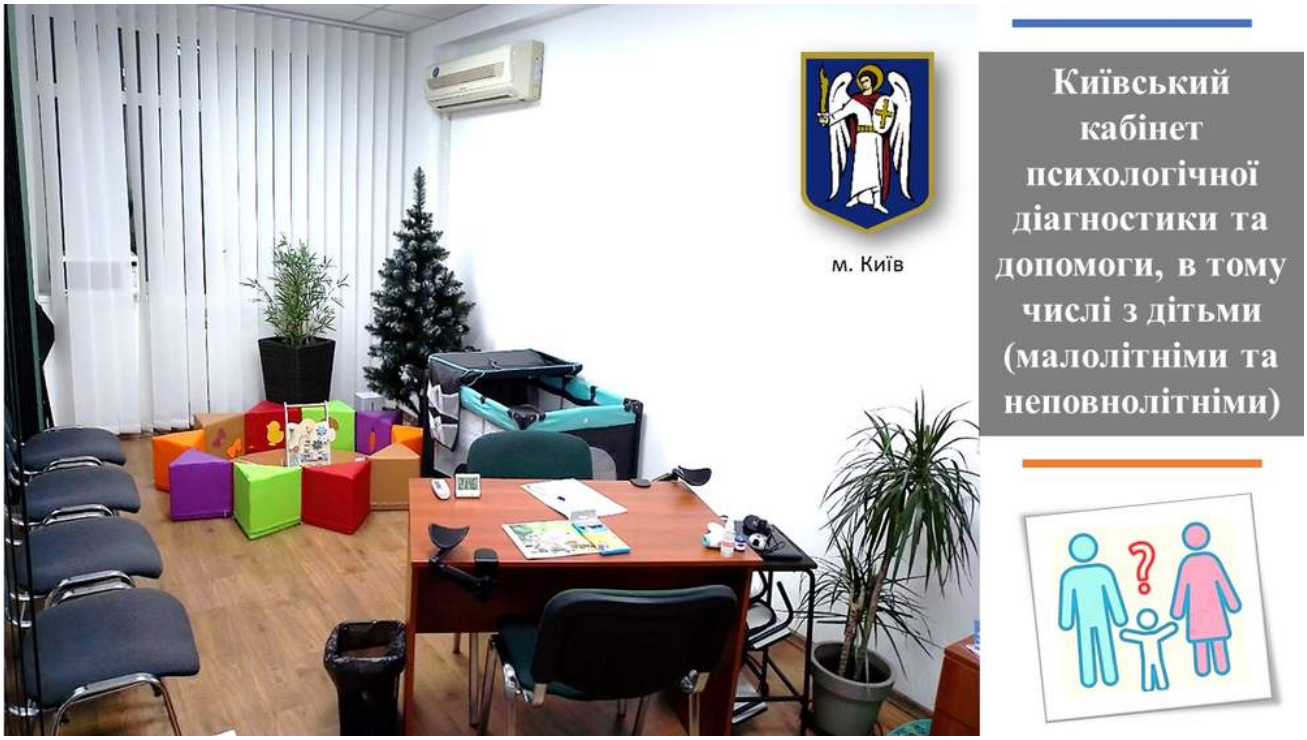

Київський психолог Назаров Олег Анатолійович, має вищу психологічну освіту, вищу юридичну освіту, науковий ступінь кандидата психологічних наук, вчене звання доцента (кафедра психології) та здійснює професійну психологічну діяльність з 1999 року. Кандидат психологічних наук, доцент Назаров О.А. з метою підвищення кваліфікації в галузі дитячої психології в період з травня 2022 по квітень 2023 років пройшов підвищення кваліфікації на базі вищої психологічної освіти та наявного наукового ступеня кандидата психологічних наук в галузі дитячої психології за 18 напрямами діяльності дитячого психолога. Загальна тривалість річного підвищення кваліфікації скалала більше 42

академічних годин або 1,4 кредиту ЄКТС з успішним досягненням результатів навчання відповідно до програм відвищення кваліфікації за вказаними напрямами (темами).

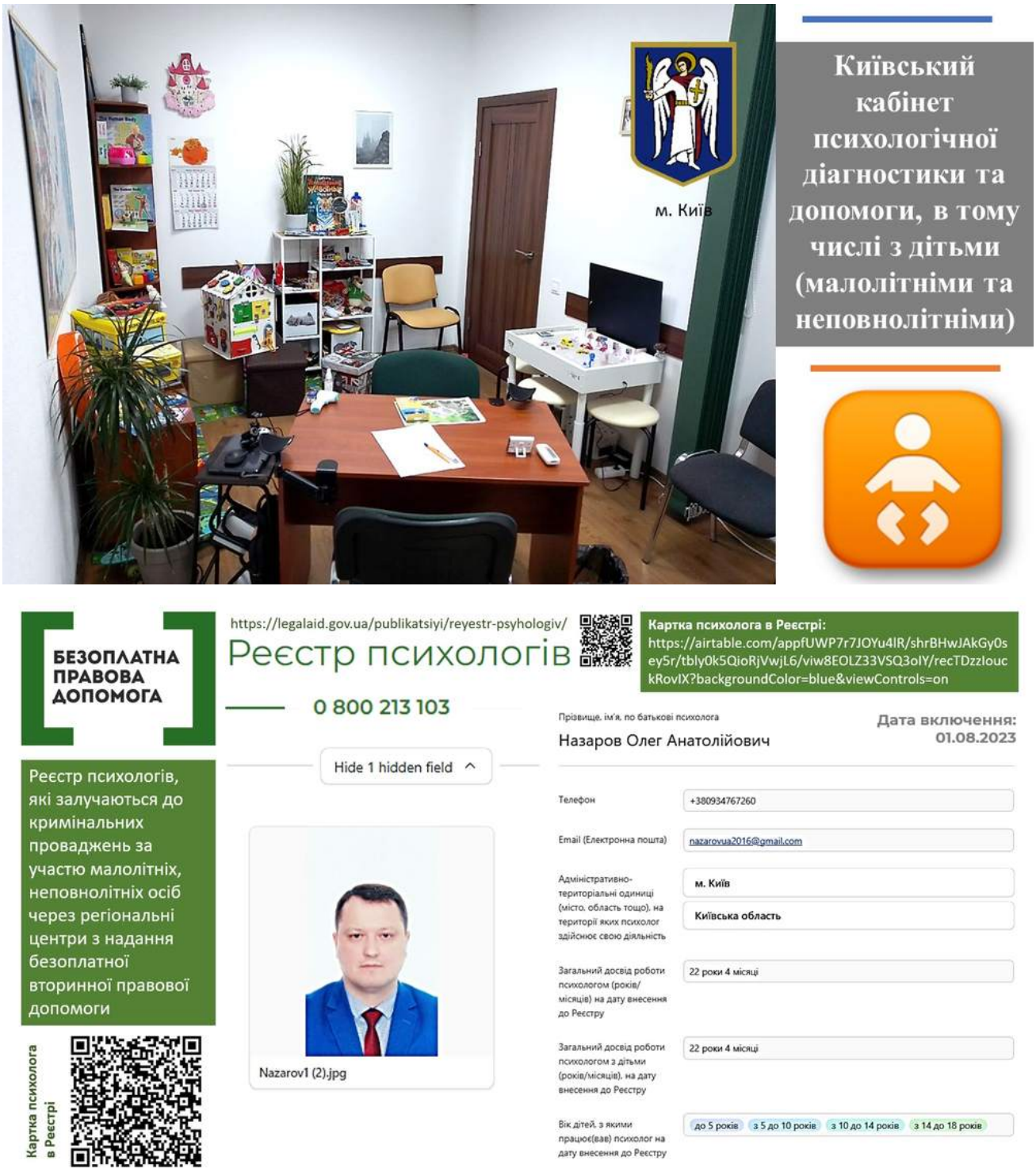

References

1. Opytuvannia dytyny dytiachym psykholohom tse realizatsiia prava dytyny buty vyslukhanoiu, yake bazuietsia na trokh mizhdystsyplinarnykh standartakh: bezpechne seredovyshche, vidsutnist prymusu, zaluchennia kompetentnoho fakhivtsia [Interviewing a Child by a Child Psychologist as the Realisation of the Child's Right to Be Heard, Based on Three Interdisciplinary Standards: A Safe Environment, Absence of Coercion and Involvement of a Competent Professional]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v

yurydychnii praktytsi. 2026. Vol. 11, No. 4 (64). URL: https://expertize-journal.org.ua/opros-rebenka-v-sude/18770-opituvannya-ditini-dityachim-psikhologom-tse-realizatsiya-prava-ditini-buti-vislukhanoyu-yake-bazuetsya-na-trokh-mizhdistsiplinarnikh-standartakh-bezpechne-seredovishche-vidsutnist-primusu-zaluchennya-kompetentnogo-fakhivtsya (onovlena versiia vid 01.07.2026). [in Ukrainian].